

ÚRAD
SPLNOMOCNENCA VLÁDY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY
PRE RÓMSKE KOMUNITY

Stratégia rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030

Odbor programovania,
monitorovania a hodnotenia politik

O Stratégii 2030

Vláda Slovenskej republiky sa zaviazala k plneniu „Stratégie rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030“. V tomto dokumente bude ďalej označovaná skráteno ako „**Stratégia 2030**“. Vypracoval ju Úrad splnomocnenkyne vlády pre rómske komunity (ďalej označované ako „ÚSVRK“). Ako už názov napovedá, cieľom tohto dokumentu je zvýšiť rovnosť, inklúziu a participáciu Rómov na Slovensku.

Slovenská republika má totiž jednu z najpočetnejších rómskych populácií v Európe (v celkovom počte obyvateľov aj v podieli voči zvyšku obyvateľstva) a kvalita ich života je dlhodobo nižšia v porovnaní s väčšinou populáciou.

Stratégia 2030 vznikla za účelom zlepšenia situácie Rómov na Slovensku, vychádza z dlhodobej stratégie udržateľného rozvoja Slovenskej republiky - „Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030“, a zohľadňuje najmä odporúčania Európskej únie, Rady OSN pre ľudské práva a Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii.

Stratégia 2030 stanovuje ciele, ktoré majú zastaviť segregáciu rómskych komunit, prispieť k pozitívnemu obratu v sociálnom začleňovaní Rómov, nediskriminácii, k zmene postojov a zlepšeniu spolužitia. Tieto veľké základné ciele sú následne rozpracované v Akčných plánoch do konkrétnych aktivít, ktoré majú byť realizované a majú pridelený rozpočet a zodpovednú inštitúciu, ktorá ich bude realizovať.

Príklad konkrétnej aktivity z Akčných plánov, konkrétne Akčného plánu Zdravie, prispievajúcej k plneniu cieľov stratégie: Zdravé regióny (príspevková organizácia Ministerstva zdravotníctva SR) sa v akčných plánoch na roky 2022-2024 zaviazala, že v roku 2022 bude zamestnávať 300 asistentov podpory zdravia a 4 regionálnych facilitátorov pôsobiacich v marginalizovaných rómskych komunitách. Toto opatrenie má prispieť minimálne k 400 000 intervenciám v oblasti podpory zdravia. Intervenciou v oblasti Zdravia sa myslí napríklad meranie tlaku, odporúčenie k lekárovi, inštruktáž správnej hygieny atď. Všetky ciele tejto aktivity (v Akčnom pláne je vedená ako aktivita č. 2.1.4.) boli dosiahnuté, pričom počet facilitátorov bol 5 a počet poskytnutých intervencií až 1 228 985.

Roly a zodpovednosti:

Aby sa úlohy zo Stratégie 2030 dostali do bežného života a aby všetky zodpovedné úrady a organizácie vedeli, aké úlohy majú plniť, koordinuje ich ÚSVRK.

Inými slovami, ÚSVRK dohliada na to, aby sa aktivity navrhnuté Stratégiou 2030 realizovali. Ich realizácia však vyžaduje nadrezortný prístup, čo znamená, že na aktivitách spolupracujú rôzne ministerstvá a verejné inštitúcie.

Napríklad: Na aktivitách súvisiacich s protirómskym rasizmom najčastejšie spolupracuje Ministerstvo spravodlivosti SR, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva a Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity.

O skrátenej verzii Stratégie 2030:

Stratégie a politické dokumenty sú dlhé komplexné texty písané náročným jazykom, ktorý často nie je zrozumiteľný verejnosti. Vytvorenie zjednodušenej verzie Stratégie 2030 je jednou z aktivít Stratégie 2030. Stratégia Európskej únie týkajúca sa práv dieťaťa si dáva za cieľ vypracovávať a propagovať verzie zákonov a politik, ktoré sú zrozumiteľné aj pre deti a mládež. Aj Dohovor OSN o právach dieťaťa zdôvodňuje, že deti môžu lepšie uplatňovať svoje právo, aby ich názory boli riadne brané do úvahy pri záležitostiach, ktoré ich ovplyvňujú, keď majú informácie, ktorým rozumejú. Netreba zabúdať ani na základné právo detí prijímať informácie vo forme, ktorá im vyhovuje. Preto vznikla zjednodušená verzia Stratégie 2030, ktorá mládeži a laickej verejnosti zrozumiteľne približuje tento komplexný strategický dokument.

Výklad pojmov

Výrazy zo stratégie, ktoré môžeme nájsť aj v iných dôležitých dokumentoch

Segregácia znamená oddelenie ľudí na základe určitých znakov (rasa, náboženstvo, pôvod, sexuálna orientácia, ...) s cieľom zamedziť kontaktu medzi jednotlivými skupinami ľudí. Je to proces, ktorý vedie k izolácii jednej skupiny od ostatných a vytvára medzi nimi nerovnosti, čím ľuďom bráni v získavaní rovnakých príležitostí a vyčleňuje ich zo spoločnosti.

Rovnosť znamená, že všetci ľudia majú rovnaké práva bez ohľadu na pohlavie, rasu, pôvod, etnicitu, jazyk či náboženstvo.

Inklúzia znamená, že každá osoba je prijatá, rešpektovaná a má rovnaké príležitosti bez ohľadu na svoje rozdielnosti. Aktívne zahŕňa všetkých jednotlivcov do spoločnosti. Inklúzia vytvára prostredie, kde každý človek môže prispieť a cítiť sa súčasťou celku, vrátane ľudí so znevýhodneniami (sociálnym, telesným, a pod.).

Participácia znamená aktívne zapájanie sa do vecí, ktoré sa v spoločnosti dejú. To môže byť účasť v rozhodovacích procesoch, v škole, komunite, obci ale aj na úrovni štátu.

Marginalizácia znamená proces sociálneho vylúčenia, v rámci ktorého je určitá skupina obyvateľstva vytlačená na okraj spoločnosti a môže sa podieľať na kultúrnom, ekonomickom a politickom živote len v obmedzenej miere, na rozdiel od väčšinovej populácie. V tomto dokumente sú často spomínané marginalizované rómske komunity, ktoré teda označujú sociálne vylúčené a priestorovo koncentrované rómske komunity.

Zásada rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmysľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti.

Prioritné oblasti Stratégie 2030

Hlavné témy, ktoré Stratégia 2030 rieši sú nazývané prioritné oblasti. Prioritnými oblasťami sú: zamestnanosť, vzdelávanie, zdravie, bývanie, a boj s protirómskym rasizmom a podpora participácie. Každá z týchto oblastí má svoj vlastný akčný plán, v ktorom sú tiež stanovené opatrenia, aktivity a merateľné ukazovatele, na základe ktorých vieme vyhodnotiť, či má niektorá aktivita zmysel a žiadaný dopad.

“Dostupné vzdelávanie začína už v ranom detstve, kde Slovensko investuje len minimálne do starostlivosti o deti do troch rokov.”

PRIORITNÁ OBLASŤ

VZDELÁVANIE

Vzdelávací systém na Slovensku čelí značným výzvam v začleňovaní detí z marginalizovaných rómskych komunít do hlavného prúdu vzdelávania, najmä tých so špeciálnymi vzdelávacími potrebami. Závažné nerovnosti vo vzdelávaní sa prejavujú v nižšej účasti Rómov na predprimárnom vzdelávaní (programy ranej starostlivosti, jasli a materských škôl), výraznom zastúpení v špeciálnom školstve a v častejšom opakovaní ročníkov. Na Slovensku sa viac ako inde v Európskej únii (EÚ) stretávame s tým, že deti z marginalizovaných komunít sú vzdelávané ako deti s mentálnym postihnutím a to v špeciálnych školách (niekedy označované ako osobitné školy), v špecializovaných triedach, alebo v rámci kolektívu bežnej triedy s úpravou učebných osnov. Takýto prístup k deťom, ktoré nie sú z dostatočne podnetného prostredia a sú hneď v počiatkoch vzdelávania nasmerované do predmetných škôl, nám dlhodobo vytýka aj EÚ.

Stratégia 2020 síce priniesla zlepšenia v oblasti vzdelávania detí z rómskych komunít, vrátane legislatívnych opatrení, ale zlyhala v plnení stanovených cieľov. Dôvody neúspechu súvisia s nedostatočnou koordináciou inštitúcií, ktoré opatrenia realizovali. Taktiež chýbala súvislosť medzi cieľmi Stratégie 2020 a konkrétnymi opatreniami prijatými na dosiahnutie týchto cieľov, čo komplikovalo monitorovanie ich efektívnosti.

Opatrenia na nápravu takéhoto postupu sa presadzujú pomaly, pričom detské roky ubiehajú rýchlo. Mnoho detí tak nedostalo šancu na vzdelávanie, a to aj napriek tomu ako často počujeme práve o tom, aké je vzdelanie dôležité. Vzdelanie sa pritom začína už vo veku 3-4 roky, kedy dieťa nastupuje do materskej školy a neskôr prechádza do predškolskej prípravy.

Problematika kvalitného a dostupného vzdelávania začína už v ranom detstve, kde Slovensko investuje len minimálne do starostlivosti o deti do troch rokov, hoci je známe, že toto obdobie je kritické pre rozvoj mozgu. Len 5 % detí do 3 rokov využíva formálnu starostlivosť, čo je najmenej v celej EÚ. Účasť rómskych detí v materských školách je trvalo

nízka, a aj napriek novele školského zákona, ktorá mala zvýšiť predprimárnu zaškolenosť, sa stretávame s problémami v personálnych a priestorových kapacitách. Rovnako výrazný je sociálny vplyv na výsledky rómskych žiakov v školách, čo sa prejavuje v ich vyššej miere opakovania ročníkov. Sociálne zázemie hrá dôležitú úlohu aj pri rozhodovaní o predčasnom ukončení školskej dochádzky. V skupinách žiakov z marginalizovaných rómskych komunít je podiel žiakov opakujúcich ročník výrazne vyšší oproti bežnej populácii. Nerovnosť v prístupe k vzdelávaniu sa výrazne ukázala aj počas pandémie. Dištančné vzdelávanie zdôraznilo, že nie všetky deti majú prístup k digitálnym technológiám a internetu a tisíce detí sú odkázané na bezplatné stravovanie v školách. Z toho vyplýva, že v nasledujúcom období je nevyhnutné riešiť ako otázku prístupu k digitálnym technológiám, tak aj posilňovanie sociálnej podpory. Kľúčovým faktorom pre úspech je aj aktívny boj proti segregácii a zlepšenie prístupu k vzdelávaniu v rómskom jazyku. Je nevyhnutné formalizovať výučbu slovenského jazyka ako druhého jazyka a zaviesť viacjazyčný prístup do vyučovania.

Víziou Stratégie 2030 je zvýšiť reálnu účasť rómskych detí na kvalitnej výchove a vzdelávaní v hlavnom vzdelávacom prúde. Stratégia 2030 sa zameriava na tri kľúčové oblasti vzdelávacieho systému. Prvá smeruje k podpore dieťaťa a starostlivosti o rodinu, druhá k posilneniu odborných kapacít učiteľov. Tretia oblasť sa zameriava na podporu tvorby podnetného prostredia pre žiakov z marginalizovaných rómskych komunít (MRK). Jedným z kľúčových opatrení je proces desegregácie a inklúzia na všetkých stupňoch vzdelávania, vrátane celoživotného vzdelávania, pričom je potrebné zabrániť vytváraniu nových segregovaných zariadení. Cieľom je aj znížiť počet detí, ktoré sú vzdelávané v prevažne etnicky homogénnych triedach alebo školách, a zníženie podielu Rómov, ktorí pociťujú diskrimináciu z dôvodu etnicity počas vzdelávania.

Stratégia 2030 chce tiež znižovať fyzickú a finančnú nedostupnosť vzdelávania pre rómskych žiakov a zlepšiť prístup k digitálnym technológiám.

Hlavný cieľ

Do roku 2030 zabezpečiť rovný prístup rómskych žiakov ku kvalitnému vzdelávaniu v hlavnom vzdelávacom prúde od narodenia po uplatnenie na trhu práce, s dôrazom na inklúziu vo vzdelávaní.

Indikátory

- 1 Zvýšený podiel rómskych detí vo veku 0 – 3 rokov zúčastňujúcich sa programov ranej starostlivosti a detí vo veku 3 – 6 rokov v predprimárnom vzdelávaní.**
- 2 O polovicu nižší podiel žiakov z marginalizovaných rómskych komunít, ktorí predčasne ukončili školskú dochádzku.**
- 3 O polovicu nižší podiel žiakov z marginalizovaných rómskych komunít vo veku 7 – 16 rokov, ktorí opakovali ročník.**

“Rozdiely v kvalite a dostupnosti bývania v porovnaní s väčšinovým obyvateľstvom sú naďalej vysoké.”

PRIORITNÁ OBLASŤ

BÝVANIE

Bývanie nie je len o domoch či bytoch. K bývaniu patria energie, aby sa v dalo kúriť a svietiť; chodníky, aby chodcov neohrozovali autá; či cesty, po ktorých sa k občanom môžu dostať záchranári či hasiči. Kvalita bývania je kľúčovým faktorom ovplyvňujúcim vzdelanie, zdravie, prípravu na zamestnanie a sociálnu integráciu všetkých ľudí. V rámci predchádzajúcej stratégie sa realizoval národný projekt Podpora vysporiadania pozemkov v marginalizovaných rómskych komunitách. Jeho hlavným účelom bolo, aby sa pozemky, na ktorých stoja rómske obydlia, vysporiadali – teda aby sa vlastníctvo k týmto pozemkom, a k pozemkom, kde sa výstavba ešte len plánuje, dalo do poriadku. V minulosti sa totiž otázka vlastníckych vzťahov k pozemkom ukázala ako problém.

Vysporiadanie a legalizácia právnych vzťahov k pozemku má pozitívne vplyvy na zvyšovanie nielen kvality, ale aj bezpečnosti a istoty bývania. Rozdiely v kvalite a dostupnosti bývania v porovnaní s väčšinovým obyvateľstvom sú naďalej vysoké a je potrebné venovať dôraz znižovaniu týchto rozdielov.

Na bývaní ľahko vidieť aké rozdiely medzi nami sú. Možnosť a schopnosť zabezpečiť si bývanie vlastnými prostriedkami nemajú všetci občania rovnakú. Vidíme to práve vo vylúčených komunitách, kde je dopad chudoby a sociálneho vylúčenia najvýraznejší. Extrémnym dôsledkom je existencia vylúčených osídlení - osád, kde mnoho občanov nemá možnosť dopravného spojenia, ale ani prístup k základnej technickej a občianskej vybavenosti (lekár, pošta, škola). Kvalita bývania a životného prostredia je v osadách celkovo veľmi nízka. Existencia takýchto osídlení podporuje negatívny mediálny obraz Rómov a Rómok a ich

vnímanie verejnosťou. Nútené vysťahovania po ukončení nájomných vzťahov sú problémom, ktorý vedie k závažným formám bezdomovstva a sťažuje sociálnu integráciu. Nevhodné bývanie je nebezpečné aj pri prírodných katastrofách, epidémiách či pandémiách, kedy nízka kvalita obydli a preľudnenosť spôsobuje vysokú mieru ohrozenia na životoch. Pri pandémii Covid -19 sa ukázalo, ako sú osady bez pitnej vody a hygienických zariadení ohrozenejšie šírením infekčných chorôb a dodržiavanie epidemiologických odporúčaní je v takomto prostredí prakticky nemožné. Veľká časť rómskych domácností je nízko informatizovaná, čo sa tiež ukázalo počas pandémie Covid-19, kedy nedostupnosť počítačov či pripojenia na internet znižovala možnosti dištančného vzdelávania v domácom prostredí. Mnohé obydlia sú vystavené aj nebezpečnému znečisteniu ovzdušia, pretože sú odkázané na vykurovanie tuhým palivom, napríklad drevom alebo odpadom. Priamy a bezproblémový prístup k pitnej vode má byť v 21. storočí základným štandardom, tak ako aj základná hygienická infraštruktúra (splachovacie WC, sprcha, umývadlo a pod.) v každej domácnosti.

Víziou Stratégie 2030 je znížiť podiel Rómov a Rómok žijúcich v segregovaných komunitách, ako aj znížiť celkový počet segregovaných osídlení. Zároveň sa Stratégia 2030 sústreďuje na zlepšovanie získania legálneho bývania, zvyšovanie kvality bývania (možnosť inštalovania zariadení na osobnú hygienu). Taktiež chce doceliť, aby bol prístup do všetkých osídlení zabezpečený riadne spevnenou cestou, pre bezpečný vjazd vozidiel záchranných zložiek. Dôležité je napríklad aj dosiahnutie pravidelného odvozu a likvidácie odpadov, a všeobecne znižovanie rozdielov v kvalite a bezpečnosti bývania medzi príslušníkmi marginalizovaných rómskych komunít a väčšinovou populáciou. Z verejných financií nemajú byť podporované projekty realizované priamo v segregovanej komunite, resp. v jej bezprostrednej blízkosti, keďže by to znamenalo ďalšie posilnenie segregácie.

Hlavný cieľ

Odstránenie rozdielov v bývaní medzi príslušníkmi marginalizovaných rómskych komunít a väčšinovým obyvateľstvom Slovenska; a boj proti diskriminácii Rómov v prístupe k bývaní, vrátane odstraňovania rezidenčnej segregácie.

Indikátory

- 1 Znížený podiel Rómov a Rómok žijúcich v segregovaných osídleniach na Slovensku z celkového počtu Rómov žijúcich v Slovenskej republike.**
- 2 Znížený podiel Rómov a Rómok žijúcich v domácnostiach bez tečúcej vody priamo v príbýtku a podiel Rómov žijúcich v domácnostiach, ktoré nemajú minimálny počet izieb (podľa definície Eurostatu o preľudnenosti domácností).**
- 3 Znížený podiel Rómov a Rómok starších ako 18 rokov, ktorí sa v ostatných 12 mesiacoch cítili byť diskriminovaní z dôvodu ich etnicity pri hľadaní bývania.**

"Miera zamestnanosti osôb z marginalizovaných rómskych komunít zaostáva za zamestnanosťou väčšinovej populácie."

PRIORITNÁ
OBLASŤ

ZAMESTNANOSŤ

Podľa štúdie Stredoeurópskeho inštitútu pre výskum práce (CELSI) väčšina z takmer polmiliónovej rómskej menšiny na Slovensku žije v chudobe a čelí sociálnemu vylúčeniu. Takmer polovica (48 %) Rómov starších ako 16 rokov je nezamestnaných a iba jeden z piatich udáva ako svoju hlavnú ekonomickú aktivitu zamestnanie alebo živnosť. U osôb z marginalizovaných rómskych komunít je situácia ešte alarmujúcejšia a môžeme hovoriť iba o 20 % zamestnanosti. Práca znamená pre domácnosť príjem, ktorým si potom jednotlivci a rodiny môžu naplňať rôzne životné potreby. Limitované možnosti zamestnať sa teda obmedzujú napĺňanie potrieb a zabraňujú zvyšovaniu kvality života. Miera zamestnanosti osôb z marginalizovaných rómskych komunít zaostáva za zamestnanosťou väčšinovej populácie. Výraznejšie sú taktiež rozdiely medzi mierou zamestnanosti mužov a žien a tiež NEET. Zamestnanosť ľudí z prostredia marginalizovaných rómskych komunít je charakteristická nestálosťou, čo naznačuje častejšie využívanie krátkodobých a sezónnych prác.

NEET je označenie pre mladých ľudí, ktorí neštudujú, nepracujú a ani sa na zamestnanie nepripravujú (z ang. *not in education, employment or training*). Najčastejšie ide o mladých od 16 rokov do 24 rokov, ale v niektorých prípadoch je veková hranica posunutá až na 29 rokov. Tým, že sa NEET-i nevzdelávajú, nepracujú ani nepripravujú na zamestnanie, sú ohrození dlhodobou nezamestnanosťou. Za dlhodobo nezamestnanú osobu je považovaná osoba, ktorá je bez práce minimálne 12 mesiacov.

Ciele Stratégie 2030 v oblasti zamestnanosti reflektujú na najvýraznejšie prekážky zamestnanosti osôb z marginalizovaných rómskych komunít. Týmito prekážkami sú nízke dosiahnuté vzdelanie, krátkodobosť kontraktov (zmlúv), neefektívne nastavenie aktivačných prác pre obec, či diskriminácia. (Aktivačné práce majú pomáhať nezamestnaným, aby si zachovali pracovné návyky, zvýšili svoju šancu uplatniť sa na trhu práce, alebo sa mohli jednoduchšie zaradiť do projektov úradov práce na zlepšenie zamestnatelnosti. Takéto práce majú spravidla podobu jednoduchých prác, ktoré vykonáva nezamestnaný pre obec, za čo mu je vyplácaný aktivačný príspevok). Z prieskumov vieme, že diskriminácia Rómov je najčastejšie prítomná pri hľadaní zamestnania. Stratégia 2030 tiež vychádza zo skutočnosti, že dlhodobo chýbajú služby podpory a poradenstva po zaradení uchádzača o zamestnanie na trh práce, najmä pre dlhodobo nezamestnaných čeliacich špecifickým výzvam. Okrem toho sa zriedkavo stretávame s aktivitami úradov práce, ktoré sú konkrétne zamerané na nezamestnaných žijúcich v osídleniach marginalizovaných rómskych komunít alebo iniciatívy, ktoré by vytvárali príležitosti pre rómske ženy čeliace viacnásobnej diskriminácii pri hľadaní zamestnania.

Stratégia 2030 si dáva za cieľ znižovať diskrimináciu na pracovnom trhu; realizovať programy na podporu získavania základných a digitálnych zručností; podporovať študentskú a absolventskú prípravu; uľahčovať prechod zo vzdelávania do zamestnania (prostredníctvom mentorstva, odbornej prípravy, stáží, a duálneho vzdelávania) a podporiť vzdelávanie a prípravu pre trh práce prostredníctvom rekvalifikácie, druhošancového vzdelávania ako aj neformálneho vzdelávania.

Hlavný cieľ

Zlepšiť zamestnatelnosť a zvýšiť zamestnanosť Rómov, špecificky marginalizovaných rómskych komunít, vytváraním možností vedúcich k ich uplatneniu sa na trhu práce.

Indikátory

- 1 Zdvohnásobiť podiel osôb z marginalizovaných rómskych komunít, ktorí sú zamestnaní.
- 2 Dvohnásobne znížený podiel žien z marginalizovaných rómskych komunít vo veku 16 – 24 rokov, ktoré nie sú zamestnané a ani už nie sú vo vzdelávacom procese.
- 3 O polovicu znížiť podiel Rómov a Rómov starších ako 16 rokov, ktorí sa v ostatných 12 mesiacoch cítili byť diskriminovaní z dôvodu ich etnicity pri hľadaní zamestnania.

"Rómovia žijúci v sociálnom vylúčení, trpia vo väčšej miere infekčnými a chronickými chorobami."

PRIORITNÁ OBLASŤ

ZDRAVIE

Zdravie je najvýznamnejšou hodnotou ľudského života. Na Slovensku je očakávaná dĺžka života pri narodení človeka z marginalizovanej rómskej populácie až o 6 rokov kratšia v porovnaní s väčšinovou populáciou. Dojčenská úmrtnosť je takmer trojnásobne vyššia v porovnaní so zvyškom populácie. Rómovia žijúci v sociálnom vylúčení, trpia vo väčšej miere infekčnými a chronickými chorobami. Zdravotný stav Rómov je teda celkovo na horšej úrovni. Tieto nerovnosti v zdraví sú výsledkom viacerých faktorov, ako je napríklad prístup k zdravotnej starostlivosti, podmienky na bývanie či zamestnanie. Okrem týchto faktorov je bariérou aj diskriminácia zo strany niektorých zdravotníckych pracovníkov, náklady na cestovanie, či kultúrne a jazykové rozdiely.

Zdravie nesúvisí len so zdravotníctvom, ale s viacerými oblasťami, ktoré majú na zdravie vplyv. Patrí medzi ne vzdelanie, bývanie, podmienky zamestnania, príjmy a sociálna podpora. Ak znevýhodnení Rómovia nezískajú dostatočné vzdelanie, bude pre nich zložitejšie nájsť si zamestnanie. Nízky príjem môže brániť rodinám zabezpečiť si dobré bývanie, prístup k lekárom či liekom a vytvárať prostredie, v ktorom deti môžu študovať a zdravo sa vyvíjať. Nedostatočná starostlivosť o zdravie rómskych detí negatívne vplyva na ich vývoj, študijné výsledky a školskú dochádzku. Neadekvátne bývanie môže mať za

následok oslabené zdravie, môže narušiť vzdelávací cyklus a znížiť produktivitu práce. Stratégia 2030 spomínané oblasti pokrýva a za obzvlášť dôležité považuje ich vzájomné prepojenie. Riešenie len jednej oblasti izolovane totiž nemusí nutne viesť k efektívnym, či udržateľným výsledkom.

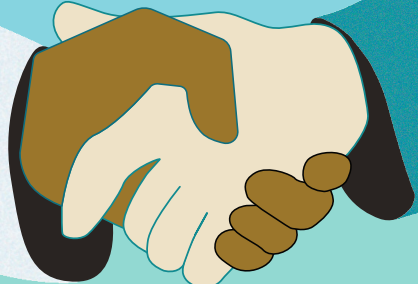
Stratégia 2030 pre zdravie Rómov a Rómok má za cieľ znižovať nerovnosti v zdraví medzi Rómami a všeobecnou populáciou do roku 2030. Má prispieť k zabezpečeniu zdravého životného štýlu, prevencii a rovnému prístupu k zdravotnej starostlivosti. Dôležitým prvkom je zber dát na monitorovanie a hodnotenie účinnosti opatrení. K nízkemu využívaniu zdravotných služieb prispieva aj zlá informovanosť. Stratégia teda prináša osvetové kampane a programy, zvyšovanie účasti na preventívnych prehliadkach, či očkovanie zraniteľných skupín. Horší zdravotný stav je aj dôsledkom zlých životných podmienok a obmedzeného prístupu k základnej infraštruktúre – napríklad nevyhovujúci prístup k pitnej vode a kanalizácii, či prítomnosť skládok v blízkosti obydli. Tieto faktory zohľadňujú ciele v prioritnej časti Bývanie, ktorá sa nimi zaoberá.

Hlavný cieľ

Zníženie nerovností v zdraví medzi rómskou populáciou, špecificky MRK, a všeobecnou populáciou SR.

Indikátory

- 1 Znížený rozdiel v očakávanej dĺžke života pri narodení medzi MRK, a všeobecnou populáciou.
- 2 Znížený podiel Rómov a Rómok starších ako 16 rokov, ktorí sa v priebehu posledných 12 mesiacov ocitli v situácii, keď potrebovali lekárske vyšetrenie alebo liečbu a neboli im poskytnuté.
- 3 Znížený podiel Rómov a Rómok starších ako 16 rokov, ktorí sa v ostatných 12 mesiacoch cítili byť diskriminovaní z dôvodu ich etnicity pri prístupe ku zdravotnej starostlivosti.

"Násilie na rómskej menšine nepáchajú len jednotlivci, ale aj polícia a niektoré iné zložky štátu."

PRIORITNÁ OBLASŤ

BOJ S PROTIRÓMSKYM RASIZMOM A PODPORA PARTICIPÁCIE

Na Slovensku stále pretrváva vážny problém protirómskeho rasizmu a diskriminácie. Podľa prieskumu Agentúry Európskej únie pre základné práva má Slovensko jednu z najvyšších mier protirómskych postojov zo všetkých štátov EÚ. Diskriminácia Rómov a Rómkov je na Slovensku spoločnosťou tolerovaná a závažné je aj to, že diskrimináciu a fyzické násilie na rómskej menšine nepáchajú len jednotlivci, ale aj polícia a niektoré iné zložky štátu. Predchádzajúca stratégia oblastí protirómskeho rasizmu nešpecifikovala ako samostatnú prioritnú oblasť a prijímané opatrenia neboli postačujúce.

Rasizmus označuje predsudky, diskrimináciu alebo nenávisť namierenú na iných ľudí pre ich rasu alebo etnicitu. Rasistické konanie môže mať nielen civilné dôsledky (súdne konanie), ale môže tiež naplniť skutkovú podstatu trestného činu (skutok, ktorý spĺňa znaky trestného činu a môže byť potrestaný). To znamená, že pokiaľ niekto verejne vyzýva k násiliu alebo nenávisti napríklad voči Rómom, môže stráviť vo väzení až šesť rokov. Protirómsky rasizmus je prejavom individuálnych činov, politik a praktík marginalizácie, vylúčenia, fyzického násillia, znevažovania rómskych kultúr a životného štýlu a nenávisťných

prejavov zameraných na rómsku menšinu. Je postavený na domnelých zovšeobecňujúcich vlastnostiach pripisovaných celej skupine ľudí. Príkladom takéhoto správania je napr. skresľovanie alebo popieranie prenasledovania Rómov, udržiavanie a potvrdzovanie diskriminačných stereotypov o Rómoch a proti nim, či podnecovanie, ospravedlňovanie a páchanie násillia voči rómskym komunitám, ich majetku a jednotlivým Rómom. Diskriminácia je konanie, pri ktorom je s osobou zaobchádzané horšie, ako by bolo zaobchádzané s inou osobou v rovnakej situácii. Pod pojmom „diskriminácia“ rozumieme priamu aj nepriamu diskrimináciu, obťažovanie, sexuálne obťažovanie a neoprávnený postih, pokyn na diskrimináciu aj nabádanie na diskrimináciu. V slovenskom právnom poriadku sa diskriminácia spomína najmä v antidiskriminačnom zákone, ktorý jasne vymedzuje nulovú toleranciu voči takémuto správaniu.

Na Slovensku máme antidiskriminačný zákon, ktorý je kľúčovým nástrojom v oblasti rovnakého zaobchádzania, avšak diskriminácia napriek tomu pretrváva. Prieskumy z roku 2020 dokazujú, že 49 % rómskej populácie v EÚ zažíva diskrimináciu, a iba 18 % tieto prípady nahlasuje. Je teda potrebné posilniť existujúce legislatívne nástroje tak, aby účinnosť ich uplatnenia bola v praxi čo najvyššia. Rovnako je potrebné posilniť inštitúcie, ktoré poskytujú právnu pomoc obetiam diskriminačného konania a to s osobitným prístupom k ženám a deťom. K týmto zlepšeniam cieľi stratégia, tak ako vedie aj k vytvoreniu jasnej definície protirómskeho rasizmu, vzdelávaniu o ľudských právach a posilneniu participácie Rómov a Rómkov vo verejných rozhodovacích procesoch.

Stratégia 2030 má znížiť prípady protirómskeho rasizmu naprieč oblasťami bývania, vzdelávania, zdravia a zamestnanosti. Boj s protirómskym rasizmom môže byť úspešný len vtedy, keď sú zákony uplatňované v praxi a obyvatelia veria vo vymožitelnosť ich práv. Dôležité je aj povedomie verejnosti o negatívach a nebezpečnosti rasizmu a diskriminácie. Toto všetko sú oblasti, ktoré chce stratégia adresovať.

Hlavný cieľ

Eliminácia protirómskeho rasizmu, podpora antidiskriminácie a participácie a zvýšenie ochrany najviac zraniteľných skupín a jednotlivcov.

Indikátory

- Znížený podiel Rómov a Rómkov, ktorí sa v ostatných 12 mesiacoch cítili byť diskriminovaní v oblasti bývania, vzdelávania, zamestnanosti alebo zdravia z dôvodu svojej etnicity.**
- Zvýšený podiel Rómov a Rómkov, ktorí dôverujú polícii a slovenskému právnomu systému.**
- Znížený podiel obyvateľov Slovenska, ktorí by nechceli mať za suseda Róma.**

Záver

Veríme, že sonda do sveta Stratégie 2030 Vám pomohla pochopiť, čo Slovensko v otázke života rómskej menšiny robí a aké sú jeho vízie. S porozumením ako tento proces funguje, sa môžeme všetci zamyslieť, ako vieme k naplneniu týchto vízií prispievať. Pretože lepšiu, tolerantnejšiu a inkluzívnejšiu spoločnosť vytvárame my všetci.